

Didaktikano vastušej: Digitalnikano kerdipe e sundaleskoro

Auktoria: Christa Markom, Jelena Tošić, Magdalena Steger

O kerdipe e sundaleskoro, "kerdipe /deipe forma e sundaleske", majbut phandel pe e konceptosa "čačipes". Numaj, akava resipe e kerdipaskoro e sundaleskoro kerel implikacia ko jekh vaxt te oven sundala so nanaj čačikane, numaj si konstruirime vaj bičačikane. Majbut kana vakerel pe vaše online sundala, tegani labarel pe o termino „virtualnikano sundal“ vaj „bičačikano sundal“. Numaj pale o avralnetworkoskoro sundal šaj te ovel konstruirime sar online čačikano sundal.

Soske kerel pe lav?

Jekh to, e sikle ka trubul te drabaren o koncepto e kerdipaskoro e digitalnikane sundaleskoro. Adaleske so akava koncepto si thaj adžukhar phandlo e džipherde konceptonca, isi šajdipe te drabarel pe thaj e terminenge sar so si digitalizacia, digitalnikano lingano čučipe, digitalnikano queer čučipe, digitalnikani inkluzia thaj kiberetika. Aver, trubul te ovel dikhlo o video "Kerdipe e sundaleskoro" ko transca.net (<https://www.transca.net/en/Videos>).

Trinto, trubul te ovel alusardi i praktika thaj arakhipe e pučipaske ki butikeripe adaleske. Adava trubul jekh to te keres korkori, a palo adava jekhethane e siklenca/studentenca. Ani buti e siklenca/studentenca res si von korkori te gindinen save si e phandipa maškar o „digitalnikano“ thaj „kerdipe e sundaleskoro“. Sakova ambivalentipe savi so šaj te xošinen maškar o "online" thaj "offline" sundal e sikle trubul korkori te keren.

Zumavkeren

Misal 1

Rodljaren kola grupe isi ano digitalnikano sundal? Kote šaj te arakhen tumen? Isi vaj na jekh vaj paše grupe ano „čačutno“ sundal?

- So kerel len ververikane?
- Sar ka keren definiripe e khedinake ano digitalnikano sundal?
- Sar ka keren definiripe e khedinake ano "offline" sundal?
- Si jekh vaj isi ververipa?
- Isi aspektia save so si sade ano digitalnikano sundal vaj pale si sade ano offline sundal?

Misal 2

Second Life xramonkerel jekh tipo katar o virtuelnikano khelipe saveste šaj te tamirinen virtuelnikano dživdipe. Kerel simulacia o sundal saveste šaj te keren jekh butja sar so si ano avralnetworkoskoro sundal. Šaj te alusaren persone saven so mangel te prezentirinen, katar e bare manuša thaj čhave, džiči e dživutre thaj miteskere kreature. Andre ano akava sundal šaj te keren ververikane aktivitetia, sar so si khelipe, džaipe ki kafa e amalenca vaj vizita e modakere

reviate. I res e Second Life-skiri nanaj odobor o khelipe e kompjuterikane khelipaskoro, numaj si netvorkipe, phandipe e amalipaskoro thaj tamiripe e amalnikane dživdipaskoro. But participantia na keren ververipe maškar online thaj offline sundal. Lenge o Second Life si jekh sar so si o avralnetvorkoskoro sundal, adaleske so e manuša xan barabar thaj isi len relacie sar thaj ko avralnetvorkoskoro sundal. Jekh katar e dživdutne akale sundaleskoro vakerel leske akava: „E manuša so dživdinen akate si adala so kerena les čačutno.“ (Boellstorff, 2015., r. 182)

Disave pučipa vašo gidnipe:

- Sar akate kerel pe lav vaše terminia „tamiripe e sundaleskoro“ thaj „digitalnikano kerdipe e sundaleskoro“?
- Gindinen vašo koncepto Aver dživdipe, Ka ovel vaj na adava „čačutno“ tumenge?
- So tumenge si o „čačutno“ sundal?

Misal 3

E manušenge saven so isi autizam te šaj te den len arka pošukar te involvirinen pe ano „čačutno“ sundal, isi ververikane programe thaj terapie. Jekh katar e šajdipa si o labaripe e virtuelnikane čačipaskoro vašo sikavdipe e avralnetvorkoskoro sundal thaj ko šhand ko promoviripe e komunikaciakoro thaj e amalnikane interakciakoro. Adava phandel labaripe e kompjuterikane programengoro vašo mapiripe vaj tamiripe e sundaleskoro vaj pale ko sa nevo sundal. Andre akale sundalende e manuša sikljovent te vazden pire phirnipa saven so palo adava šaj te keren ano „čačutno“ sundal.

- Sar ano akava misal šaj te kerel pe averdipe katar o digitalnikano thaj čačutno sundal?
- Šaj vaj na putarde te ulaven pe kadala duj sundala?
- Sar akava proekto kerel asari ki idea vašo sundala?
- Save aver konceptia šaj te labaren/dikhen pe akate?

Misal 4

Drabaren akala konceptia: Digitalnikano lingano čučipe ko digitclue.net thaj „Konstrukcia avereskiri“ ko transca.net.

- Savi konekcia šaj te phandel pe maškar adala duj terminia?
- Savi konekcia isi e „digitalnikane tamiripasa e sundaleskoro“?
- Ka šaj vaj na e anglederutne ververipa te klasificirinen sar birizikome vaj pale sar bilače?

Misal 5

Ano digitalnikano sundal isi standardia thaj dromarina savende e labarutne trubul te ikeren pe. Majbut ani ranik ke mediakere etike isi ranikore savenge kerel pe diskusia vašo „čačutno“ terbiatipe. Dikhen e avutne piktore thaj gindinen save si e amalnikane norme thaj e adžikeripa.

Misal 6

I kiberetika thaj adžukhar dela dumo ki tema e normakiri thaj e adžikeripangoro andre ano digitalnikano sundal. Drabaren o koncepto kiberetika ko digitclue.net. Pal adava rodljaren akala terminia PAPA-modelo, networkoskoro bontono, informaciakoro sigurnipe, privatipe, intelektualnikano sahibipe.

- Kola si adala terminia phandle e ideasa vašo (digitalnikano) sundal?
- Soske akala terminia si bare džanlipaskere ano konteksto e amalnikane normengoro?
- Isi vaj na amalnikane norme save so si jekh ko online thaj offline sundal?
- Isi vaj na norme save so si labarne sade ani jekh katar akala duj čačipa?

Misal 7

Sarkon isi les peskiri definicia ko kerdipe e digitalnikane sundaleskoro. Tumare sikle thaj adžukhar isi len ververikane idee vašo kadava sar o (digitalnikano) sundal si. Gindinen vaši tumari definicia. Xramonen kadava ko (digitalnikani) panelo. Pala adava tumare sikle te xramonen peskiri definicia.

Vaker kolegoske

Pali buti thaj diskusia vaše konceptia e studentenca, lengiri kreativnikani buti šaj te ulaven e kolegonca ko sahno sundal. Adale resake šaj te ulaven o kerdo arto ki tema katar o digitalnikano ulavdipe ki mapa e digitalnikane inkluziakoro savi so arakhel pe ki networkoskiri rigori DigitClue. D.I. i mapa si mapa e sundaleskiri savate sa e labarutne šaj te ulaven e proektia, materialia, idee thaj e komentaria vaši digitalnikani inkluzia ani peskiri phuv.

Gindipe dureder

Akana gindinden thaj kerden diskusia vašo digitalnikano čučipe katar tumari perspektiva, sar thaj katar perspektiva e siklengiri. Siklilen kaj o digitalnikano čučipe sakoneske džanljarel diso so si ververikano. Adhindo katar e manuša, o digitalnikano čučipe kerel aver rodipa. Adaleske akharas tumen te gindinen ki akaja tema katar aver perspektiva.

Gindinen kaj sien roboto artikane inteligenciasa. Sar vov ka šaj te sikavkerel o sundal? So si o gindime čačipe e robotoskoro? Trubul vaj na savaxt te ovel digitalnikano vaj o roboto šaj te dživdinel ano „čačutno“ sundal?